

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

УДК [159.9+37]:796.332.071.43

Ігор ОКСЕНЮК,

викладач Рівненського державного
гуманітарного університету,
заслужений тренер України

Андрій ПАНЧУК,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії
та методики фізичного виховання,
викладач Рівненського державного
гуманітарного університету

ІНТЕРАКТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ МІЖСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН У СПОРТИВНІЙ КОМАНДІ

У статті висвітлено питання інтерактивного підходу до вивчення проблем міжособистісних відносин у спортивній команді.

Ключові слова: інтерактивний підхід, міжособистісні відносини, діяльність футболіста, успішність, колектив, спілкування.

В статті освещены вопросы интерактивного подхода к изучению проблем межличностных отношений в спортивной команде.

Ключевые слова: интерактивный подход, межличностные отношения, деятельность футболиста, успешность, коллектив, общение.

In the article the question interactive approach to studying the problems of interpersonal relationships in the sports team.

Key words: interactive approach, interpersonal relationships, activities of football player, success, team communication.

Постановка проблеми. У міру формування інформаційного суспільства питання інтерактивного підходу до вивчення проблем міжособистісних відносин у спортивній команді стає для психолого-педагогічної науки, системи освіти та суспільства в цілому одним із найбільш актуальних. Означена проблема полягає в тому, що системи освіти України вимагає нових підходів до фізичної підготовки спортсменів з метою покращення і підвищення результатів спортивних досягнень країни.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблеми підвищення точності міжособистісного сприймання та розвитку соціальної перцепції активно висвітлювалися такими дослідниками, як А. Бандура, М. Герберт, М. Даннет, К. Девіс, Г. Келлі, Дж. Кемпбелл, К. Левін, З. Фрейд. Перцептивну сторону спілкування вивчали Л. Гозман, Я. Коломінський, Р. Кричевський, С. Максименко,

М. Пірен, В. Циба, Н. Чепелєва. Соціальне сприймання у спорті досліджували Г. Андреева, А. Донцов, Ю. Коломийцев, Р. Мартенс, В. Симеченко, Ю. Ханін та ін. [6, с. 4].

Мета статті – проаналізувати можливість формування конструктивних міжособистісних взаємовідносин, що не лише сприяє згуртуванню гравців, а й визначає успішність спортивної діяльності загалом.

Виходячи з мети статті, її основними **завданнями** є:

- з'ясувати особливості взаємовідносин у спортивній команді;

- виявити позитивні тенденції та корективи.

Виклад основного матеріалу. Основною метою інтерактивного навчання у спортивній команді є створення комфортних умов, завдяки яким спортсмен відчуває свою успішність та інтелектуальну досконалість. Такий метод має значні переваги у своєму застосуванні, оскільки в роботі задіюється вся команда, спортсмени вчаться працювати лише в межах своєї групи, створюється ситуація успіху, формуються навички толерантного спілкування, вміння аргументувати свою точку зору, знаходити альтернативне вирішення проблеми. Інтерактивний метод передбачає активну взаємодію всіх гравців команди. Організація інтерактивного навчання включає моделювання життєвих ситуацій, використання ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Проте, щоб детальніше розкрити зміст панацеї, варто звернутися до глибинного змісту поняття «інтерація», а також з'ясувати витоки формування даного напрямку навчання [2, с. 39].

Характерним є погляд на розвиток та життєдіяльність особистості в ситуаціях спілкування та взаємодії з іншими людьми. Інтерактивне навчання не є чимось новим, адже подібні підходи вже застосовувалися раніше, зокрема радянською педагогікою

(лабораторне та бригадне навчання на початку ХХ ст.).

Термін «інтерактивний» походить з англійської та означає «взаємодіючий». Існують різні підходи до визначення інтерактивного навчання. Так, деякі вчені ґрунтують його як діалогове навчання: «Інтерактивність – це здатність взаємодіяти чи знаходитись у режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною)».

Зважаючи на це, інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, що передбачає взаємодію тренера та його підопічних [5, с. 13].

Інтерактивна модель навчання в спорті – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити найсприятливіші, комфортні умови навчання, за яких кожен спортсмен відкватиме свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, висловлювання власної точки зору стосовно тієї чи іншої проблеми, вміння міркувати, спільно вирішувати питання на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Суть інтерактивного навчання в спорті полягає в тому, що тренувальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх без винятку гравців. Також це – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), коли учасники команди та їх тренер є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчального процесу. Під час інтерактивного навчання підопічні керівника спортивної команди вчать бути демократичними, спілкуватися з товаришами, критично мислити, поважати думку колег, приймати продумані рішення.

Такі підходи до навчання не є новими для спортивної школи, адже широко впроваджувалися в практику ще на початку минулого століття. Використання інтерактивних методів і форм навчання в окремих спортивних закладах сприяло досить високим результатам, проте їх упроваджували без належного методичного забезпечення, теоретичного осмислення, експериментальної перевірки.

Кістяком інтерактивного підходу є інтерактивні вправи та завдання, які виконуються спортсменами. Основна відмінність інтерактивних вправ і завдань від звичайних полягає в тому, що вони спрямовані не лише і не стільки на закріплення вже вивченого матеріалу, скільки на вивчення нового. Сучасна педагогіка може запропонувати цілий арсенал інтерактивних підходів, серед яких варто виокремити наступні:

Творчі завдання:

- робота в малих групах;
- навчальні ігри (рольові, імітації, ділові, освітні);
- використання громадських ресурсів (запрошення фахівців);
- соціальні проекти та інші методи навчання (змагання, читання спеціальної літератури, перегляд професійних відеоматеріалів).

Розминки:

- вивчення та закріплення нового матеріалу (інтерактивна лекція, навчальний тренінг «гравці у ролі тренера», робота з наочними посібниками, відео- та аудіоматеріалами);

- обговорення складних дискусійних питань і проблем.

До основних принципів інтерактивного навчання відносять:

- діалогічну взаємодію;
- роботу в малих групах на основі кооперації та співробітництва;
- активне рольове (ігрове) та тренінгове навчання.

У сучасній науковій літературі виокремлюють дві основні моделі навчання: пасивну та активну.

У *пасивній моделі* гравці виступають у ролі «об'єкта» навчання, зокрема вони повинні не лише засвоїти, а й відтворити матеріал, запропонований тренером. До відповідних методів навчання належать методи, за яких гравці лише слухають і споглядають (лекція-монолог, пояснення), не спілкуються між собою і не виконують жодних творчих завдань.

Позитивні аспекти пасивної моделі:

- подання значного за обсягом матеріалу за короткий час;
- одночасне сприйняття матеріалу всіма без винятку слухачами;
- раціональна витрата часу на розповідь або пояснення.

Негативні аспекти пасивної моделі:

- спортсмени не спілкуються ні між собою, ні з тренером;
- вони не виконують жодних творчих завдань;
- тренеру важко визначити рівень засвоєння поданого матеріалу;
- відсутній контроль за знаннями;
- низький показник навченості.

Активна модель навчання передбачає застосування методів, які стримують пізнавальну активність і самостійність спортсменів. При цьому гравці виступають «суб'єктом» навчання, виконують творчі завдання, дискутують із тренером та між собою. Основні методи: самостійна робота, проблемні та творчі завдання, спілкування гравців із тренером у вигляді запитань-відповідей, що розвиває їх творче мислення.

Таким чином, у ході інтерактивного навчання освітній процес відбувається виключно шляхом постійної, активної взаємодії всіх без винятку гравців. При цьому спортсмени є рівноправними суб'єктами навчального процесу, а тренер – його організатором та консультантом [2, с. 54].

Позитивні аспекти активної моделі:

- високий рівень представлення інформації;
- значна кількість гравців, які одночасно сприймають інформацію;
- високий показник навченості;
- суттєве значення в організації такого навчання відіграє майстерність тренера;
- можливість у будь-який момент може проконтролювати рівень засвоєних спортсменами знань.

Негативні аспекти активної моделі:

- гравці спілкуються лише з керівником спортивної групи;
- така модель, як правило, використовується на тренуванні лише з метою виявити знання теоретичного матеріалу;
- невдоволення спортсменів з приводу того, що на занятті не вислухали їхньої думки.

Таким чином, ефективність інтерактивного навчання полягає в наступному:

- інтенсифікується процес розуміння, засвоєння та творчого застосування знань у ході вирішення практичних задач;
- підвищується мотивація та включеність учасників до навчального процесу;
- у такому навчанні кожен учасник – успішний;
- можливість отримання нового досвіду, вражень.

Виходячи з представленого вище, вчені радять впроваджувати в інтерактивне навчання в освітній процес якомога активніше, зокрема метод ситуаційного аналізу, рольові ігри, тренінги, ігрове проєктування, оскільки це сприяє активації емоцій, більш якісному запам'ятовуванню навчального матеріалу. Загалом інтерактивне навчання розвиває емоційний інтелект та формує комунікативні навички, а інтерактивні технології викликають потребу вдосконалення комунікативної й психологічної компетентності, інколи – особисту культуру, пов'язану з етикою ділових відносин [5, с. 16].

Як і будь-який процес, інтерактивне навчання в спорті має свою технологію.

Технологія інтерактивного навчання – така організація навчального процесу, за якої неможлива відстороненість від процесу пізнання:

- кожен спортсмен має конкретне завдання, за виконання якого він повинен публічно прозвітувати перед усією командою;
- від діяльності кожного футболіста залежить якість виконання поставленого перед командою завдання.

Технологію від методики відрізняють два «принципових» моменти:

- гарантія кінцевого результату;
- проєктування майбутнього навчального процесу.

Педагогічна технологія – набір процедур, які поновлюють професійну діяльність тренера й гарантують кінцевий запланований результат [1, с. 38].

Технологія на відміну від методики:

- не припускає варіативності, із неї не можна вилучити жодного елемента;
- не передбачає пошукової діяльності, спроб і помилок;
- характеризується постійним зворотним зв'язком, коригуванням подальшої діяльності;
- охоплює чітко спланований очікуваний результат.

Упровадження інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури тренування, яка включає наступні етапи:

- мотивацію;
- представлення теми та очікуваних результатів;
- актуалізацію знань, надання необхідної інформації;
- усвідомлення;
- рефлексію.

Основою тренування є інтерактивні вправи. Для подолання складності застосування інтерактивних технологій, на думку О. Пошетун і Л. Пироженко, необхідно зауважити наступне:

1. Інтерактивні вправи мають суттєвий вплив на взаємовідносини усієї команди, хоча й вимагають як від спортсменів, так і тренера достатньо часових

затрат. Зважаючи на це, впродовж навчального року краще підготувати незначну кількість інтерактивних занять, ніж проводити їх часто, проте абияк.

2. Із гравцями обов'язково потрібно провести організаційне заняття, аби разом розробити правила роботи в групі. Почати бажано із простіших інтерактивних технологій, переходячи згодом до складніших.

3. Упровадження інтерактивних технологій – не самоціль, основна мета – створення такого мікроклімату в команді, який сприятиме співробітництву, взаєморозумінню, доброзичливості, допоможе повною мірою реалізувати особистісно зорієнтоване навчання.

4. Із метою ефективного застосування інтерактивних технологій, охоплення всього необхідного матеріалу, його глибокого вивчення педагог-наставник повинен ґрунтовно підготуватися та спланувати свою роботу, зокрема:

- провести попередню підготовку спортсменів за конкретним завданням: прочитати, продумати, опрацювати необхідну додаткову літературу, виконати самостійні підготовчі завдання;
- відібрати для тренування найефективніші інтерактивні вправи, які б допомогли спортсменам у засвоєнні теми;
- у ході інтерактивних вправ дати гравцям можливість добре продумати завдання, аби вони виконували їх з віддачею, а не механічно чи граючи;
- на одному тренуванні варто виконати одну-дві інтерактивні вправи, а не цілу їх низку;
- обов'язково слід провести обговорення за підсумками інтерактивної вправи;
- глибоко обміркувати і вивчити програмовий матеріал, зокрема й додатковий;
- детально спланувати і розробити спортивне тренування: визначити хронометраж, ролі учасників, підготувати конкретні запитання та можливі відповіді на них, виробити критерії оцінки ефективності зібрання [4, с. 145].

Таким чином, використання інтерактивного навчання розкриває перспективи для фахового росту, самовдосконалення та професійного навчання спортсменів.

Висновки. Виходячи з вищевикладеного, варто зазначити, що інтерактивний підхід є важливим джерелом професійного розвитку спортсменів та саморозвитку тренера у формуванні спортивної команди як цілісного колективу. Він має значну кількість переваг, оскільки в роботі задіяна вся команда, спортсмени вчать працювати в межах своєї групи, створюється ситуація успіху, формуються навички толерантного спілкування, вміння аргументувати свою точку зору, знаходити альтернативне вирішення проблеми. Психолог у спорті є об'єднуючою ланкою між тренером і спортсменами, адже забезпечує емоційний комфорт обох сторін, допомагає зняти стресогенні чинники, налаштувати всю команду на активну роботу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бургин М. С. Инновации и новизна в педагогике / М. С. Бургин. – М. : Советская педагогика, 1989. – № 12. – С. 36–40.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 82 с.

3. Лекторский В. А. Субъект, объект познания / В. А. Лекторский. – М. : Наука, 1980. – 359 с.

4. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К. : Видавництво АСК, 2004. – 192 с.

5. Самоха Р. А. Інноваційні технології фізичного виховання студентів педагогічних університетів із застосуванням народних традицій :

автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Р. А. Самоха. – К., 2007. – 22 с.

6. Худякова В. І. Соціальна перцепція як чинник оптимізації управлінської діяльності керівника середньої загальноосвітньої школи : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.05 «Соціальна психологія» / В. І. Худякова. – К., 2003. – 21 с.

Дата надходження до редакції: 19.09.2016 р.

ВИХОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ. ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА

УДК 373.21 : 351.851

Оксана МІЛАШ,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Харківської гуманітарно-педагогічної академії

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СІМЕЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті визначено необхідність нормативного врегулювання сімейної освіти, яка являє собою усвідомлені зусилля старших членів сім'ї щодо формування у молодших її членів певних особистісних якостей, рис, звичок, умінь, моделей і зразків поведінки. Установлено необхідність упровадження особистісно орієнтованої моделі сімейної освіти, в основу якої покладено постійний розвиток та самовдосконалення батьків, побудова відносин з дітьми на основі співпраці, співучасті, чесності, любові. Доведено, що успішному впровадженню даної моделі сприятиме відкриття спеціальних науково-консультативних центрів.

Ключові слова: навчання, виховання, сім'я, соціальні ролі, соціалізація дитини, сімейні цінності, сімейна освіта.

В статье определена необходимость нормативного урегулирования семейного образования, которое представляется осознаваемыми усилиями старших членов семьи для формирования у младших ее членов определенных личностных качеств, черт, привычек, умений, моделей и образцов поведения. Установлена необходимость внедрения личностно ориентированной модели семейного образования, в основе которой находится постоянное развитие и самосовершенствование родителей, построение отношений с детьми на основе сотрудничества, соучастия, честности, любви. Доказано, что успешному внедрению данной модели будет способство-

вать открытие специальных научно-консультативных центров.

Ключевые слова: обучения, воспитание, семья, социальные роли, социализация ребенка, семейные ценности, семейное образование.

The necessity of the normative resolution of family education, which seems realizable efforts of older family members for the formation of the younger members of the family of certain personal qualities, traits, habits, skills, models and patterns of behavior. Established the need for the introduction of person-centered model of family education, which is based on constant development and self-improvement of parents to build relationships with the children on the basis of cooperation, participation, honesty, love. It is proved that the successful implementation of this model will facilitate the opening of special scientific advisory centers.

Key words: training, education, family, social roles, socialization of the child, family values, family education.

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство переживає сьогодні складний етап трансформації багатьох соціальних інститутів, економічних, політичних, культурних тощо. Значних змін зазнають також ті інститути, які забезпечують у будь-якому суспільстві передачу традицій та досвіду попередніх поколінь – сім'ї та освіти. Змінюються